

ЈОШ ЈЕДНОМ О ВУКУ И ПРЕЛОМНОЈ 1847. ГОДИНИ

(Александар Милановић, Рајна Драгићевић (ур.),
Година 1847: Преломна тачка савремене српске културе, Београд:
Савез славистичких друштава Србије, 2018, стр. 185)

Према је о Вуку, значају 1847. године као године незваничне побједи вуковских начела, борби између Вукових противника и следбеника и другим питањима вуковског периода објављивано много радова, могуће је дати из савремене перспективе ново сагледавање, преиспитивање и вредновање. Зборник радова *Година 1847: Преломна тачка савремене српске културе* одговара на тако постављене циљеве. Зборник је објављен 2018. године под издаваштвом Савеза славистичких друштава Србије, а садржи тринаест радова. Већину прилога у зборнику *Година 1847: Преломна тачка савремене српске културе* чине лингвистички радови, а присутни су и радови из других научних области (наука о књижевности, историја).

Послије уводног слова Александра Милановића *Година 1847. као жива прошлости* (7–10), у коме се даје осврт о поводу настака зборника, постављеним задацима и заступљеним ауторима, слиједи рад Радоја Симића *Још о значају Даничићева 'Раџа за српски језик и правопис'* (11–22), у коме се, полазећи од Даничићевих начела на Вуковим идејним темељима, прати утицај на правопис у потоњем раду Томе Маретића, Стојана Новаковића и Александра Белића. Вуково опредељење за фонетско писање, отворило је већ у Вуково вријеме неке недоумице. У првом реду, то се односи на недоследност фонетског правописа. Р. Симић овог пута анализира одступања у вези са једначењем сугласника по звучности и специфичним сугласничким групама, затим на питања не/писања /j/ у интервокалској позицији.

Други по реду рад у зборнику јесте рад Миодрага Матицког под насловом *Година 1847. као време узлећа српског народа у оцлегалу књижевне*

* vera.colakovic@flf.unibl.org

периодике (23–31), а у раду се анализирају прилике у периодици са доласком 1847. године. М. Матицики сматра да је 1847. година плодносна на пољу периодике, истиче новопокренуте часописе, али и указује на освјежења у књижевним прилозима који се тада појављују у часописима. У раду се анализирају утицаји народне књижевности на књижевна остварења, затим специфичности путописа и мемоара. М Матицики указује и на појаву „историје у стиху”, популарне у то вријеме, писане ради тога „да се песмом утврди епска вертикала српске историје” (26).

Рад *Сјасасавање српске младежи и дрући озбиљни њочеци њог њлашћом великој дашума српске културе* (33–42) Слободана Реметића говори о улози прекретничких дјела из 1847. године и њиховом значају у културној историји српског народа. У раду се разматра утицај књижевних дјела из 1847. године на развој младих, при чему аутор чланка придодаје у важну лектуру, уз Његошев *Горски вијенац* и Радичевићеве пјесме, и Мажуранићев спјев *Смрт Смаил-аге Ченгића*.

Милош Ковачевић у раду под насловом *Вукова „опћена њравилности” и година 1847* (43–52) тумачи нека кључна питања Вукове реформе књижевног језика, разматрајући Вукове ставове о језичкој правилности и издвајајући развојне фазе, почевши од става о неправилности славеносрпског језика насупрот правилности сваког народног говора до уобличавања критеријума о тзв. „опћеној правилности”. Аутор потом процјењује да ли је Вукова „опћена правилност” испоштована у кључним дјелима из 1847. године, управо у онима на којима је утемељена Вукова побједа. Одступања од Вуковог критеријума о општој правилности код Радичевића и Његоша, па и у Вуковом преводу *Новој завјешта*, М. Ковачевић објашњава различитом функционалном употребом језика – језик у комуникативној функцији подлијеже принципима „опћене правилности” док језик у поетској функцији не подлијеже.

Радам под називом *Нови завјешт – весник новој доба и ниш континуитетса са књижевнојезичким наслеђем* (55–63) Рада Стијовић указује на лексички слој који је Вук употребио у преводу *Новој завјешта*, а који не припада народном говорном него црквенословенском језику. Ауторка указује на то да се Вук управо приликом превођења *Новој завјешта* морао суочити са сопственим почетним радикалним раскидањем „са средњовековном традицијом” (55) због тога што је у народном језику недостајала лексика за „исказивање суптилнијег интелектуалног садржаја” (55). У коначници језик Вуковог превода *Новој завјешта* из 1847. године, заснован на народном с упливима из црквенословенског језика, одговара средњем стилу, како на крају оцјењује Р. Стијовић.

Вељко Брборић у раду *Година 1847. у уџбеницима српској језика за основну и средњу школу* (65–75) говори о мјесту 1847. године у образовном систему, заступљености у наставним плановима и програмима, те о начину на који је обрађена у релевантним уџбеницима, који су одобрени у употреби у основним и средњим школама у Србији. Овом приликом В. Брборић предочава како тумачити 1847. годину у Вуковом раду, затим предлаже да у настави за средњу школу објашњења буду исцрпнија и указује на адекватну литературу.

Представљена као година тријумфа, 1847. година за Вука је била и година искушења због коначног објављивања превода *Новој завјешта* на шта Бошко Сувајдић указује у свом раду *Вук и 1847* (77–94). У раду се полази од повода за превод на народни језик тог значајног сакралног текста, затим Вукових дилема у вези са превођењем, које аутор прати кроз Вукову преписку с Лукијаном Мушицким. Свакако драгоцјено у овом Сувајдићевом раду је систематично приказивање и сагледавање бурних реакција на појаву објављеног Вуковог превода *Новој завјешта*.

Рајна Драгићевић у раду *Значај прве свеске 'Гласника Друштва српске словесности' из 1847. године* (95–107) представља прву свеску *Гласника ДСС* и указује на њену улогу у српској култури и науци, прихватајући мишљење Милке Ивић да је појава ове публикације важан догађај из 1847. године. Р. Драгићевић издваја двије „садржинске вертикале” (95, 97) и то, прву чини наука о српском језику у односу на друге науке о српској књижевности, историји и култури, а другу однос србистике и славистике. Поред тога што је у „Предговору” *Гласника ДСС* представљен програм рада Друштва са указаним циљевима дјеловања и што је објављен *Устав ДСС*, прва свеска је значајна као почетак научно-издавачке дјелатности код Срба. Р. Драгићевић процјењује да је прва свеска значајна и због почетка стварања научне терминологије, а у домену лексиколошких питања издваја Стеријин допринос.

У процесима нормирања језика значајни су часописи и дневне новине, на шта скреће пажњу Александар Милановић у раду *Ограз сѿангард-нојезичке сѿиуације у 'Новинама читалишћа београдској' (1847–1849)* (109–129). Значај часописа и новина као јавних гласила очигледан је због тога што су представљали „најдоступнији механизам преношења филолошких идеја и једини медиј за преношење језичких полемика” (110). *Новине читалишћа београдској* заступале су идеје и језичке ставове супротне Вуковим, а у току двије године излажења, доносиле су занимљиве садржаје и коментаре у вези са тадашњом стандарднојезичком ситуацијом.

У чланку *Година 1847. у српској књижевности: проблем културне парадигме* (131–138) Зорица Несторовић анализира моделе националног позоришта какве заступају Јован Стерија Поповић и Матија Бан. Указује на сличности и разлике поетичких парадигми актуелних половином 19. вијека и на њихов одраз у настојању формирања националног театра и српске драматургије.

Рад *Петронијевићева критика Вуковог превода 'Новог завјешта'* (139–153) Радомира Поповића приказује још један критички приступ Вуковом преводу. Анализира се критика Аврама Петронијевића (1791–1852), предсједника владе и министра спољних послова Кнежевине Србије (1844–1852). Радомир Поповић приближава данашњој интелектуалној јавности заборављену личност Аврама Петронијевића, а његову критику превода *Новог завјешта* контекстуализује и тумачи друштвено-историјским приликама.

Исидора Бјелаковић у раду *Фазе у стандардизацији српског језика и место 1847. године у њима* (155–170) анализира оне фазе у планирању стандардног српског језика које су евиденте до половине 19. вијека, примјењујући при анализи прихваћени модел о фазама у планирању језика Милорада Радовановића. У фокус истраживања ставља три фазе: акцептуацију (прихватање), елаборацију (развијање) и имплементацију (примјењивање).

Ненад Крцић у раду *Полемички стил Буре Даничића у 'Рају за српски језик и правоис'* (171–185) указује на стилске специфичности Даничићевог списка из 1847. године. Аутор рада помоћу анализе конкретних стилизацијских поступака показује како је постигнут „недостижни идеал полемичког стила” у *Рају за српски језик и правоис*.

На крају, може се констатовати да су аутори кроз радове из зборника *Година 1847: Преломна тачка савремене српске културе* оцијенили значај 1847. године, тумачећи нека кључна питања прије свега у реформи српског језика, али и шире у књижевности и култури. С временске дистанце, коначно се вуковски период може сагледати непристрасно, а овим зборником се томе, очекујемо, отварају врата.